

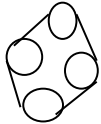
**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: VAVAKOSO LOTU RARABA ...**

Sepiteba 15, 2019: Penitiko 14 [Pentecost 14]

Bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavou na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

Ena macawa ogo Siga ni Turaga Sepiteba 15, 2019:

A. Ai Vakamacala me baleta na Jeremaia: 1. Sa yavutaki nodra bula na matatamata na Isireli vua na Kalou, sa solia kina vei Mosese na Vunau e Tini, mera muria ka talairawarawa kina. Ke ra talaidredre ena lewa ni Kalou ena vakaoqo: talaidredre = totogi se vakavulici; talairawarawa = vakalougatataki. Eda raici iratou na parofita e tolu: Emosi, Osea kei Aisea ka ratou bula ka parofisai enai ka 8 ni senitiuri. Eda raica ni ko Emosi e vakabibitaka na ‘Dodonu ni Kalou’ [Justice of God] kei Osea na ‘Loloma ni Kalou’ [God’s mercy and love], ia ko Aisea e vakabibitaka na ‘Savasava se Tabu (tu tani)ni Kalou [Holiness of God]. 2. Ko Jeremaia e parofisai enai ka 7 ni senitiuri e Juta: era sa kau oti vakabobula na Isireli [northern kingdom] ki Asiria ena 722 ka sa roro mai na gauna ka sega ni tarovi rawa mera kau vakabobula kina na Juta [southern kingdom] ki Pabiloni. Ko Jeremaia eratou parofisai tiko ena gauna vata kei Apakuki, Sefanaia, Isikeli kei Taniela. Ko Jeremaia a yaco me parofita ena 627 [BC/BCE] ka veiqaravi ena 627-586 mai na nona yalataka na veivakabobolotaki, a raica na ka e yalataka ena vuaviri nei Jesuralemi [586 BC/BCE] vei Nebukanesa na Tui Pabiloni [II Tui 21-25]. E donuya na gauna nei tui Josaia [640-609 vakamatei enai valu], Jioasi [3 na vula], Jioiakimi [609-598], Jioiakini [3 na vula], Setekaia [597-492, yabaki 11 nona tui]. Sa kenai balebale ni nona gauna ni parofisai e donuya e lima na tui: Josaia [640-609], Jioaasi, Jioiakimi [609-598], Jioiakini [vula 3 ena 598] kei Setekaia [598-587]. 3. Ko Jeremaia 1:4-10: Na yaca ‘Jeremaia’ e rawa ni kenai balebale na ‘talaraki’ se ‘taracake’ [Jeremaia 1:10] me vaka ga na vosa vakavavalagi na ‘raise’ kei ‘raze’ e tautauvata na kenai rorogo, ia e duidui na kenai balebale. Na yacana sa veiganiti vinaka kei na nona cakacaka vakaparofita, me vaka e vakayagataka na vosa ruarua ogo: na veitalaraki se veivakarusai kei na veitarai cake. Ko Jeremaia e kai Anacoci [edaidai na yacana ko Anatah], ka rauta e 6 na kilomita [3 na maile] mai Jerusalemi. Me vakataki Joni na Dauveipapitaiso, ea kacivi ni sa qai kunekunetaki tiko ena ketei tinana. Ea sucu mai na vuvale vakabete nei Ilai ka yalataka kina nira na mate dole ga nona kawa ka sega nira yacova na gauna ni qase. 4. Sa rauta me tekivu gone ni sa qai yabaki 17 ga, ka sega ni rawarawa na nona cakacaka vakaparofita; eratou a saga me vakamatei koya na nona vuvale ni sa cauravou ga, baleta ni sega ni salavata na nona parofisai kei na lewa ni tui kei ira na veiliutaki. Sa vakasalataka ira na kai nona mera soro ki Pabiloni, ia era sega ni ciqoma ka ra la’ki

totaki Ijipita; ia e mani vakavuna na nodra vakarusai ka kauvakavesu ki Papiloni. Era kauwaitaki Jeremaia na kai Papiloni, ia e sega ni via lako kina, ka vakavuna na nodra cati koya na kai nona. Ea qai la'ki kauvakavesu ki Ijipita, ka kau ena domo ni Uciwai na Nile ena yanuyanu ko Elephantine, na vanua e nanumi ni a kau taumada kina na Kato ni Veiyalayalati, ka la'ki ni tini sara yani ki Iciopea. 5. E rauta e 40 na yabaki na veiqaravi nei Jeremaia, 627-596BC/BCE; ka donumaka na gauna ni bula dredre vakapolitiki kei na yavavala ni vanua. Nai vola na 'tagi, lele'se Lele i Jeremaia, e 5 ga a kena wase, sa vinaka meda wilika vata kei nai vola nei Jeremaia. Sa tekivu me kasura mai na nodra bula vakayalo na Isireli: baleta ni ra sa talaidredre Vua na Kalou, era sa vakatotogitaki. Dua na tiki ni vola ogo e vola ko Peruki na Vunivola nei Jeremaia. 6. Sa parofita cati ko Jeremaia mai vei ira na tui, kei ira talega na lewe ni vanua, nona vuvale baleta nai vakarau ni nona vosa. Ia, sa dua vei ira na parofita rogo ka mana nona veiqaravi ena mata ni Kalou. Sa parofisaitaka na kau vakabobula ki Papiloni kei na nodra lesu tale mai na kai nona. Ena Jeremaia 29:1ff nai vakasala mera qarava vakavinaka nodrai tavi ena vanua ni veivakabobulataki, ena oti ga e 70 na yabaki [29:10] era sa na lesu tale ka mera vakadeitaka ni tu ga ena i naki ni Kalou na veika sa yaco vei ira...wili gusutaka na 29:11 na tikina totoka. Na Jeremaia 2:19 [wilika] na tikina sa kovuta kece nai naki ni vola kei na veika sa yaco vei Juta kei Isireli kei na koro turaga ko Jeruselemi. E na tokalau kei Jeruselemi e tiko kina na qara vatu ka vakatokai na Qara vatu nei Jeremaia [Jeremiah's Grotto], na vanua ni nona masumasu ena gauna ni nona rarawa, yaluma kei na galili ni tutaudua. Ena qaravatu ogo e no kina na delana ka vakatokai ko Kolikoca ka lauvako kina ko Jisu ena kauveilatai 6. Sa lomani Isireli vakalevu ko Jeremaia, sa tukuna na dina kei na dodonu ni Kalou. Sa yalataki ena nonai vola na veiyalayalati vou sega ni volai ena vatu me vaka na Vunau e Tini [Lako Yani 20:1ff], ia nai vunau, ko ya ena volai ena yalodra se lomadra [31:31-34], ogo na vakasama cecere sa mai vakatakila ka bulataka ko Jisu Karisito.

I. Jeremaia 4: 11-12, 22-28: I. Nai kau ni wase 4, na wase 3 ka tarogi kina na taro: *E rawa beka me lesu ko Juta vua na Kalou?* E dodonu ga me lesu tale ko Juta ena nona dina taucoko sara. Na taro talega: *Ena rawa beka me lesu mai na Kalou ka vakaraitaka na nona loloma levu dina ga ni ra sinai tu na Isireli [Juta] ena talaidredre ka vakavuna nai valavalaca?* Sa sega ni taleitaka na Kalou ko Jiova [Yahweh se Yawe] na nodra kauta lesu mai na qaravi kalou tani se kalou matakau. Sa na vinaka cake ga me biuti Juta [divorce] ka sa vakadinadinataki oti vei Isireli [Northern Kingdom] sa kau vakabobula oti, ko ya sa vaka e dua na veibiu [divorce], sa dodonu me vakayacori talega vei Juta. Eda raica tiko na 'formulae' enai VTM: talaidredre = totogitaki se vakavulici, talairawarawa = vakalougatataki, disobedience = punishment, obedient = blessing]; sega nira cati, ia na totogitaki sa sala ga ni nodra vakavulici mera veisau. Na tikina 11-12 sa tomani kina na vakasama ni veibiu ogo ka sa vakarota na Kalou vei Jeremaia ni cagi ena liwa mai e cagi kaukauwa, e sega ni kauta laivi ga na qa ni sila, sa kauta laivi yani na sila. Ogo nai yaloyalo sa vakayagataka ko Jeremaia me vakayacora nona lewa na Kalou ena vuku ni nona tamata talaidredre. II. Sa ca na nodrai valavala. Sa vakaraitaka sara ko Jeremaia na nona raivotu ena vuku ni veika rerevaki ena yaco baleta ga na nodrai valavala na nona tamata. Sa sega ni yaga mera vakanuinui ena nodra

vosa e so na parofita ni na maroroya na Kalou na vosa ni yalayala e tukuna taumada. Na leqa ga ni sa tabonaka na nodra kila na dina kei na dodonu ni Kalou ena vuku ni nodrai valavalaca. III. *Sa taucoko sara na veika rerevaki sa yaco, sa vakarusai na ka kecega: sa dravuisiga na vanua, sa yavavala na veiulunivanua kei na veidelana, sa sega na tamata mera masuta na Kalou, na veivanua bulabula sa yaco me dravuisiga ni sa yaco mai na cudru ni Kalou.* IV. Dina ga ni sa yaco mai na cudru ni Kalou me vakarusa na vuravura, ia sa lewa na Kalou me kakua ni taucoko sara na veika me vakarusa, me vakavotaka e so na tamata...kei na veika eso na Ka [27]---remnant. Sa dusia tiko na nodra na kau vakabobula ki Papiloni se nai otioti ni gauna; ko ya ni valavalava ca na tamata era na totogitaki se vakarusai, ni ra veisau ka gole vua na na Kalou ena veivutuni, era na vakabulai...se era na vakabulai ni ra lesu vua na Kalou... sa tu na galala, mera vakatulewa, se digidigi. V. Sa kenai balebale ni so ga era veivutuni ka so era digitaka me sa rauta tu ga nai vakarau sei tovo ni bula era sa bula tiko kina. Ia sa yaco ga na lewa ni Kalou ena vukui vuravura ka sega ni rawa me veisautaka nona lewa.

B. Nai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta kei na bula ena veisiga! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuki [Penteteuch-pente-5 teuch-nai vola]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai akatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same oqo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavouvi tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro[Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatani tu sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matanitu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakaruva [Deuteronomy –deut -2, nomy-law] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E*

levu na Same oqo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame oqo. 6. Na Same 14 sa vakabibitaka ni bulia na Kalou na vei ka kece, sa Vu ga mai vua na Kalou, sa okati kina na tamata nai bulibuli talei ka buli me ucuya na Kalou. Ia ni sa lutu na tamata mai na liga ni Kalou ena nona digitaka na sala me talaidredre kina, ka kaya ena nona lialia ni sega na Kalou. Sa na togotitaki ni lomani tiko, ka sa cakava na Kalou na cakacaka ni veivueti kei na veivakabulai. Meda kua sara ni lialia meda kaya tiko ni sega na Kalou, gole tale mai kina.

Na Same 14: I. Ena nodra bula ni qaravi Jiova [Yawe] na Isireli, sa macala ni curu talega mai kina ko ira era sega ni vakabauta na Kalou [atheism]. E vakanananu tiko beka na Daunisame na Lako Yani 14:10-29 ? Sa sega ni ka ni vakasama ga ni ra kaya ni sega na kalou, se ka ni vakasama ga ni tiko na Kalou: **sa vakaraitaka sara ga vei ira na Isireli ni bula tiko na Kalou ka vakayacora na nona cakacaka ni veivakabulai, sa ra vakabulai na Isireli ka ra mate na mataivalu ni Ijipita.** E tolu na vosa meda raica: 1. *“tamata lialia [fools t.1] sinai ena yalowai, sega na yalomatua, itovo drumu, vovodea vakayalo. 2. “se vakasaqara na Kalou” [seek God t.2]. Sa rai mai lomalagi na Kalou ka raica ni sega ni dua e vakasaqarai koya, ka sa kune na vuana, 3. *“era sa lesu tani vata kecega” [turned aside t. 3]. Era sa gole tani mai vua na Kalou ka ra nanuma ni sa sega na betena na masuta se kerea na veivuke ni Kalou. Sa matata sara ni sega ni rawa me veiletitaki na nona tiko na Kalou, sa matata sara na nona cakacaka sa laurai votu ena nodra bula na tamata. Sa dua na ka rerevaki dina, ka sa ka vakalialia ni vakanananu e lomana na tamata ka kaya ni “sa sega na Kalou.” Ni kunei na vua ni vosa oqo ena nodra bula, sa matata ni ra sa gole ga ki na ca, sa sega sara ni dua e vinaka e mata ni Kalou. Sa laurai talega ena nodra butakoci ira na tamata ka vakuria ni ra sa sega ni via masu ki Vua na Kalou. II. Ia ko ira era vakarorogo ka talairawarawa vua na Kalou ena taqomaki ira na Kalou. Sa masu na Daunisame me yaco mai na gauna vinaka ni sautu ni oti na nodra tiko vakabobula, me vakadeitaki tale ko Saioni [Jerusalemi] ka yaco tale na gauna vinaka kei na gauna ni sautu ni ra sa vaKalou vei Jiova.**

C. Ai Vakamacala me baleti Timoci, nai Vola 1, 2:

I. Na cauravou ko Timoci, na tinana ko Unaisi, ka buna ko Loi [II Timoci 1: 5] erau Jiu, ka tamana na kai Kirisi. Ko Timoci, na cauravou vakabauti Jisu Karisito sa vua ni veiqaravi nei Paula ka yaco me tisaipeli nei Paula ena nonai lakolako vakaulotu [Roma 16:21; I Koronica 16:10; Filipai 2:19]. Ko Timoci sa vaka ga e luvei Paula [1.2] ka yaco me dua na cauravou e nuitaka ko Paula ena vakatetei ni Tukutuku Vinaka. E talai koya ko Paula me veiqaravi mai Efeso [1:3] ka nakita me bau laki sokovi koya [3:14, 15, 4:13]. Sa volai vei Timoci nai vola, ia sa baleta talega nai vavakoso lotu. Rairai volai mai Roma se Mesatonia se Filipai rauta na 64 AD/ACE ni

bera nona kau vakavesu ki Roma ko Paula. Sa vakabibitaka ko Paula ni dodonu me laurai vinaka nai tovo kei nai valavala ni tamata sa digitaki ena cakacaka tabu vaKalou ni veiqaravi. Sa solia ko Paula nai vakasala ni nodra digitaki na vakaitutu ena lotu: talatala qase [3:1-7]; tuirara se dauveiqaravi [3:8-13] kei nai liuliu: qase, dauvunau, nai vakavuvuli [5:17-20]. Na tamata lotu vaKarisito me tamata daumasu, me masulaki ira na tamata kecega ka me nanuma na tikina bibi oqo: “Sa duabau ga na Kalou, ka sa duabau ga na dauveisorovaki ena maliwa ni Kalou kei na tamata, na tamata o Karisito Jisu [2:5 FNV]. Nai II Timoci, nai tomani ni I Timoci, ia na kena oqo sa vosa vakadoudou sara vei Timoci me vaka ga na luvena ka dau nanumi koya ena nona masu [1,2,3] baleta ga ni naki bibi nei Paula me yaco ko Timoci me dua na sotia yalodina, yaloqaqa nei Jisu Karisito ka me vorata kece na gasauvidi kecega ni tevero kei na veivakatovolei [2:1,3]. Sa macala ni voleka sara ko Paula vei rau na tinai Timoci kei na buna ka cavuta na yacadrau ruarua ka rau dau masulaki Timoci talega ka ni ko i rau ga a vukei Timoci me caurau lotu dina vaKarisito [II Timoci 1 5-7]. Sa veivakasalataki ko Paula me vuli talega mai vei ira na cauravou era sa lutu mai na nodra vakabauta ena vuku ni veitemaki ni vuravura [2:2-26; 3:1-9], ko koya ga me tudei sara vei Karisito. Me gumatua tikoga na vunautaka nai Tukutuku Vinaka, na kena e a vakavulici koya kina [true Gospel], ka sa tikina bibi me tudei kina, ia me qarauni koya mai vei ira na qase ni vuli vakailasu ka duidui na veika era vunautaka mai nai vakavuvuli e vakatavulici Timoci kina ka vakakina ko Taito. Sa kila ko Paula ni sa roro mai na gauna ni nona lako yani vua na Kalou, ena nona mate vakayago, ia sa vakabauta ni sa na mate yani ena nona vakabauti Jisu ka vakadeitaka vei Timoci me dei tikoga ena vakabauta ko ya [4:6-8]. Sa lesi Timoci talega me sosomitaki koya yani ka tomana na vunautaki ni Tukutuku Vinaka kei Jisu Karisito. ‘Ke vaka eda mate vata kei Karisito eda na bula vata kaya, Ke vaka eda sega ni soro koso, eda na vakaisalataki vaka kei Koya [Jisu Karisito]’.

II. I Timoci 1: 12-17: Lesu tale mada enai 1 Timoci 1: 1-11 sa vakaraitaka ko Paula na nona vakavinavinaka ni ko koya e dua na tamatai valavalaca, ko koya a vakacacana e liu na Lotu Vakarisito. Ia ena loloma ga ni Kalou sa vakabulai kina me yaco me nonai apositolo [ai talai- one who is sent] ni sa tuvata kei Karisito [Cakacaka 9:1-9]. Sa vakabauti Jisu, sa vosoti koya, ka lesi koya mei apositolo. *Sa yaco kina ko koya me soli vua na bula, na bula mai vua na Kalou, na Tui tawamudu ka sa nona ga na vakarokoroko kei na dokai ka tawa mudu.* III. Sa vakasalataki Timoci ko Paula me taura dei na vakabauta sa soli vua ena vuku ni vakabauti Jisu; ka sa sega ni dua e tamatai valavalaca sara me sega ni rawa ni vosota na Kalou...ko koya sa lomani keda vakalevu ka vinakata meda vakabulai. Ko Jisu duadua ga sa kunei kina na bula vou, sega ena nodra veisiwati e so era kauta mai nai vakavuvuli vou. Nai vakavuvuli vou oqo sa okati kina ni rawa na bula vou ena dua na mataqali vuku vuni kei na vakatabui ni kakana eso sa tawa savasava. Sa vakasalataki Timoci ko Paula ni vakavuvuli oqori erau sa rawai kina ko Ameneo [raica na II Timoci 2: 17-18, na nonai vakavuvuli ka vu ni nona leqa] kei Alekisada ka sa vakabobulataki rau kina ko Setani, sa kenai balebale ga ni rau sa vakagalalataki mai na veitokani ni tamata vakabauta vaKarisito se na veitokani ena vakabauta.

D. Ai Vakamacala me baleta na Kosipeli nei Luke kei na Cakacaka: A. Ko Luke e vola nai vola e rua oqo: ko Luke na Kosipeli kei na Cakacaka ni Apositolo. Meda raica mada vakalekaleka: Na vuniwai ko Luke [Kolosa 4:

14], na kai Kirisi, kenai balebale ni tamata lotu vaKarisiko ka sega ni Jiu me vakataki iratou na tisaipeli nei Jisu se ko iratou ka vola na vo ni Kosipeli: Maciu, Marika kei Joni. Ko Luke e vola taumada na Kosipeli rauta na 60 AD/ACE mai Roma se Sisaria. Na Kosipeli nei Luke, e dua vei iratou na Kosipeli suivata [synoptic]: Maciu, Marika kei Luke; eratou kauta mai nai vurevure ni nodratoui tukutuku ena vanua vata. Oqo na vuna e tautauvata kina e so na nodratoui talanoa, ia sa koto ga na nodratou dui naki. Sa tiko e so nai tukutuku volai ena gauna ko ya, ia ko Luke e gadreva me vola e dua nai tukutuku tuvani vakamatau mai nai tekitekivu [an orderly narrative or history] ni bula, cakacaka nei Jisu [Gospel-Kosipeli mai na vosa vakavavalagi makawa na 'god-good+ spell-'tale' or 'news', e vu mai na vosa vaKirisi na 'euangelion': 'eu' good + angelion-message]. Na Kosipeli nei Luke sa dusia na sucu, bula, cakacaka, na mate kei na tucake tale i Jisu. Ko Luke, na Kosipeli ni soro, ko Jisu na nodai soro, ko koya sa voroka na bai kecega ni veivakaduiduitaki ka vakaduavatataki keda, na Jiu kei na kai matanitu tani, na tagane kei na yalewa, ko ira na tamata savasava kei keda edai valavalaca. Ko Jisu Karisiko nai Vakabula kei vuravura; na Kosipeli nei Luke sa baleti vuravura raraba. Nai karua ni vola nei Luke na Nodra Cakacaka nai Apositolo, sa dusia na cakacaka ni Yalo Tabu me tukuni Jisu e vuravura taucoko Eso era kaya ni dodonu me yaca ni vola ga na 'Cakacaka ni Yalo Tabu'. Nai vola na Cakacaka [Acts] sa tomana kina na cakacaka veivakurabuitaki ni Yalo Tabu ena nodra bula na vakabauta kei na kena tukuni nai tukutuku vinaka ni veivakabulai, veivagalalataki vakayalo ka vakayago sa mai vakayacora ko Jisu kei ira na muri Jisu. Sa tomana kina na veika sa vakayacora ko Jisu, o koya ka vakatavuvuli vei ira na tamata, mate, ia sa tucake tale mai na mate, kei na nona kaucake ki lomalagi. Sa solia na Yalo Tabu mei solisoli ka yu ni kaukauwa mera qarava kina nai tavi vakaiapositolo. Sa tekivu na kadre ni Tukutuku Vinaka mai Jerusalemi ka dewa yani ki vuravura raraba[Cakacaka 2:1ff]. B. Meda raici Luke/Cakacaka kei Maciu, Marika kei Joni: E vica na tikina bibi meda kila taumada: 1. Na veivakabulai sa mai vakayacora na Kalou ena bula nei Jisu sa baleti yuravura taucoko [inclusive]: a. Ko Luke e sega ni vakacuruma nai tukutuku me kua ni vunautaki nai Tukutuku Vinaka vei ira na kai Matanitu tani me vaka ena Maciu 10:5-6 [cf Marika 6:7-13; Luke 9:1-6]; b. Sega ni vakacuruma na veitalanoa ni marama ni Kenani kei Jisu ena Maciu 15:21-28 [cf Marika 7:24-30]; c. Ko Luke e sega so ni vakabibitaka na kena vakayacori na parofisai mai nai VTM me vakataki Maciu. 2. Sega ni vakataki Maciu kei Marika, ko Luke sa qarauna me tekivutaka nonai tukutuku me salavata kei nai tukutuku ni gauna ko ya [raica e cake "an orderly narrative/account"--- "mai nai vakatekivu, meu veidutaitaka nai vola vei kemuni" Luke 1:3]: na bula vakapolitiki, vakailavo, veimaliwai kei na bula vakavanua [historical/geopolitical]. Na nona Kosipeli sa vakarautaki me baleti vuravura raraba. 3. E levu cake na matailalai ni nona tukuna na bula, mate kei na tucake tale ni Turaga ko Jisu. E levu cake nai talanoa me vakadinadinataka na tucake tale ena nona vakaraitaki koya vei iratou na tisaipeli. 4. Vakavolekati keda sara enai talanoa totoka ni yuvale [pen-portraits]: Elisapeci kei Sakaraia [1:5-25,57-80], Meri kei Josefa [1:26-56;2:1-26, 41-52]; Simione kei Ana [2:25-38] kei Joni na Dauveipapitaisotaki [3:1-20]. Oqo ko ira na turaga kei na marama e sotava ko Jisu ena nona bula. 5. Nai talanoa e rawa nida vakasamataka, veitalanoa kina ka raica na kena yaga ena noda bula: Na nodra vakadinadina ko ira era sa rawai ena bula ni Dauveiqaravi Levu, nai Vakabula ni tamata vakabulai, na Turaga ko Jisu [1:1-2], na marama ka lumuta na yavai Jisu ena waiwai [7:36-50], nona qaravi Sakeusa ka vakabulai koya [19:1-10], sota kei ira so tale na tisaipeli ka sega ni dua vei iratou na lewe 12, ko ya ena gaunisala ki Emeo [24:13-15]; 6. Sa tukuna e dua na 'Jisu' dauveikauwaitaki ka dauloloma: na marama ka lumuta na yavana [7:36-50], na marama turudrabalavu ena 12 na yabaki ka tara na tutu ni nonai sulu ena gaunisala vei Jairo [8:41-42,49-56] me laki vakabula na luvena yalewa yabaki 12 [8:43-48], na vada mai Neini ka vakabula na luvena tagane [7:11-17]. 7. Na totoka kei na titobu ni loloma mai vale [ni Kalou] ena veivosoti kei na vakabokoci ni valavalaca me vaka nai talanoa ena Luke 15:1-32: na sipi sa yali, na tiki ni siliva sa yali, na gone sa yali se gone cidroi. 8. Na nodra kauwaitaki na dravudravua, tamata e biligi tani ka vakalolomataki ka okati kina na marama. Sa vutuniyau ko Luke enai talanoa e veivakaugeti ka veilauti me yaga ena noda bula ni soKalou, vakadinadinataki Jisu kei na noda veiqaravi ena vanua eda bula kina.

I.Luke 15: 1-10: I. E tolu na vosa vakatautauvata e cavuta e ke ko Jisu ka ratou yavutaki kece mai na tikina 1-3: ko ya, era vakarorogo tiko vei Jisu ko

ira na kumuna nai vakacavacava kei ira na tamatai valavalaca. Era mai vakarorogo talega ko ira na meca nei Jisu; ko ira nai liulu ni lotu, na Farisi kei ira na Vunivola ka ra mai vakavuna na veileti kei Jisu. Sa nakita ko Jisu me cavuta na vosa vakatautauvata ogo ka ni naki bibi ni nona lako mai me vakabulai ira era sa yali, ko ya ko ira na kumuna nai vakacavacava ka ra sa okati me tamatai valavalaca. II. Ko ira na Farisi kei ira na Vunivola, ko ira na lewe levu, era sa tiko rawa ena loma ni lotu. Ia na vosa vakatautauvata sa kauwaitaki ira ruarua ko ira sa yali, e ke e dua ga [1] kei ira sa tiko rawa e loma [99]. Na sipi sa yali, sa tiko rawa ena veico e 99, ia e dua ga sa yali. Sa sega ni vakacegu nai vakatawa, sa nanuma na sipi sa yali e duabau ga; na biuti ira tu na 99, sa lako yani me vaqara e duabau ga ka yali. III. Ni sa kunea, sa viribale e domona ka rekitaka na sipi e dua sa yali ogo ni sa kune ka bula. Sa lako sara ka vakasoqoni ira kece na wekana kei ira na lewe ni koro ka mera rekitaka na sipi ka a yali sa qai kune tale. IV. A cava beka e sega ni marautaka ga kina ni sa tu rawa vua na 99? Ke cakacakataki vakailavo, sa saulevu sara ka sega so na betena me laki vaqarai tale e duabau ga sa yali ka ni saulailai ga. Ia ena fika vaKalou, sa ka bibi talega ko koya na sipi sa yali, sa tautauvata kei na 99 sa tu rawa, ogo ga sa vakavuna na nona lako yani nai vakatawa me vaqarai koya e DUA ga sa yali. V. Nai balebale ni vosavakatautauvata ogo: Sa matata sara ni vosa vakatautauvata ogo: na sipi, ko ya na tamata, nai Vakatawa, na Kalou. Baleta ni talanoa tiko ko Jisu, nai Vakatawa ni sipi, na Kalou; na 99 na sipi ena veico ko ira na Farisi kei ira na Vunivola, na sipi duabau ga ka yali ko ira na kumuna nai vakacavacava kei ira na tamatai valavalaca. Sa bibi talega vua na Kalou na duabauga sa yali, sa lomana, ka vakavuna me vaqara, me kunea, ka viribale e domona [lomana ka reki kina]. VI. E na sega ni golevi tale na tikina 8-10 kei na 11-32: na vosa vakatautauvata ni 10 na tiki ni siliva ka yali e dua bau ga. Sa talei ni balebale ni vosa vakatautauvata ogo: ni Kalou, e marama sa laki vakasaqara na dua na tikinisiliva sa yali, ni kunea, sa marau kina kei na vuvale kei na wekana. Na 11-32 na gone cidroi se gone a yali kei koya na gone e tikoga e vale; eso tale era vakatoka mei talanoa ni “Tama Dauloloma”. Sa lesu mai na gone a yali, sa marau kina ko tamana, ia sa sega ni marautaka na tuakana ka veiqaravi tikoga e vale [Farisi kei na Vunivola]; sa marautaka ga na Tama Dauloloma ni sa kune na luvena a yali, sa mate sa qai bula tale. Sa yaco na marau kei na reki. VII. Nai talanoa se vosa vakatautauvata tolutolu sa vakaraitaka na reki

mai lomalagi ni dua ga na tamata e kune tale, se sa veivutuni ka vakalesu vua na Kalou ko koya sa sinai ena loloma.

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]: A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31. C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lautu iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu. Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Cava/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataka ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature]. K. Ia sa dei tu ni oqo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa. L. Sa kena gauna oqo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu, mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M. Na kena i otioti mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa ogo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N. Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara.

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo